

maar m. i. zijn zij nog te stout en het zou beter zijn geweest, wanneer het slot van het boek was gevormd door een samenvatting van feiten in plaats van een reeks hypothesen. Bij enkele melancholici bijv. vond schrijver, dat de sensorische reactie veel langer was dan de motorische en hij zegt dan: „dit schijnt ons toe verklaard te kunnen worden „door den grooten invloed, dien de remming op de sensorische reactie „uitoefent, terwijl deze invloed op de motorische reactie veel minder „is. Met het eerste feit in overeenstemming is, dat een melancholicus „soms direkt de handeling laat volgen op een plotseling opduikende „voorstelling. Anders valt er geen verklaring te geven van het feit, „dat een patient, lijdende aan melancholie plotseling zelfmoord doet”. Ik geef toe, dat de medicus, die van zulk een zelfmoord kennis neemt en met een uitspraak „raptus melancholicus” het geval verklaard acht, minder ver is dan VAN LONDEN, die althans naar een verklaring zoekt, maar ik geloof toch, dat een in een paar gevallen aangetoonde relatieve verkorting der motorische reacties nog niet het recht geeft, om te schrijven als bovenstaand.

Het feit blijft interessant en ik hoop hartelijk, dat bij alle gevallen van melancholie, waar plotselinge handelingen optreden, hetzelfde feit mag teruggevonden worden.

Zoo zijn er meer aanmerkingen te maken, maar ik geloof, dat het onbillijk zou zijn. Slechts 19 van de 236 blz. handelen over de resultaten bij de krankzinnigen; de groote waarde van het boek ligt elders, in de voorbereiding, uitvoering en mededeeling der proefnemingen. Deze getuigen van een grooten ijver en geduld, van een streng kritiseeren, van een echt wetenschappelijk experimenteeren, die zeker alle psychiaters doet hopen, dat schrijver zal doorgaan met het nemen van proeven in deze richting.

Hij moge mij ten goede houden, dat ik ten slotte nog een aanmerking maak en wel over blz. 228, die een pijnlijken indruk op mij maakt. Hierin wordt gesproken over het opzettelijk opwekken van stemmingen van vroolijkheid of depressie. „Gedurende het experiment werd, bijv. in een pauze, over de opname in de kliniek, over het eventueel ontslag enz. met den patiënt gesproken en van de goedstemmingen, die hiervan het gevolg waren, gebruik gemaakt enz.”.

Dat is m. i. niet onbedenklijk, het is een soort geestelijke vivisektie. Rhijngeest. OORT.

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

ARTSENCURSUS TE BONN.

Geachte Redactie!

Gaarne geef ik gevolg aan mijn belofte U iets mede te deelen over ons wedervaren op de „Aerztlicher Fortbildungs-Kurs”, die van 9—21 October te Bonn gehouden werd. De redenen, die er ons toe leidden juist dezen cursus

te kiezen, waren de volgende: vooreerst is de duur betrekkelijk kort; dan waren de namen van vele professoren-docenten o. a.: BINZ, BIER, FINKLER, FRITSCH, KRUSE, LEO, RIBBERT, RUMPF, SAEMISCH, SCHULTZE, WESTPHAL en WITZEL, benevens die van eenige sterren 2de grootte, ons een waarborg, dat wat ons geboden werd, goed zou zijn. Elders worden deze cursussen veelal door privaat-docenten en assistenten gegeven, die hun kennis niet uit ervaring, doch uit boeken hebben geput, en wij achten het nut van het aanhooren van waschlijsten vol symptomen e. d. hoogst problematisch. Vervolgens is de cursus te Bonn kosteloos (slechts 5 Mark als hoofdelijke omslag voor drukkosten enz.) en niet het minst bracht het enthousiasme van een onzer die er als recidivist kwam, ons er toe Bonn te kiezen.

Het aantal deelnemers bleek op de „zwanglose Zusammenkunft” op Zondag 8 October, waarbij gelegenheid bestond tot nadere kennismaking van docenten en deelnemers, zeer groot: er waren meer dan honderd artsen 1) uit alle streken van Deutschland opgekomen. Het meerendeel reeds op gevorderden leeftijd en in de praktijk vergrijsd, niet weinigen, zooals later bleek, geregelde bezoekers van dergelijke cursussen te Rostock, Jena, München, Berlijn etc.

Deze laatsten waren er allen over eens, dat deze cursus hun de beste gebleken was.

Allen waren voor ons vijven, Hollanders, zeer voorkomend, zoodat wij ons spoedig thuis voelden.

Het programma, dat voor iederen dag tusschen 7 uur 's morgens en 7 uur 's avonds niet minder dan 10 werkuren vermeldde, is zeker overladen: het bleek onmogelijk alles te volgen; 's middags, vooral in den beginne, was er duidelijk bij verschillende collega's aprouxie te constateeren: velen sliepen een weldadigen slaap! Later bleek dat de attentie 's middags grooter was geworden. De verdeeling der uren is zóó, dat alle lessen gevolgd kunnen worden.

Buitengewoon praktisch hadden de docenten hun taak opgevat: het meerendeel behandelde onderwerpen, die op recente onderzoekingen betrekking hadden of voor den praktizeerenden geneesheer waarde hadden.

Het is uit den aard der zaak onmogelijk in kort bestek alles saam te vatten wat ons trof; ik wil hier slechts het allerbelangrijkste opsommen.

Op de demonstraties van BIER viel ons op het uitgebreide gebruik, dat dáár van de anaesthesie van het ruggemerg met stovaine wordt gemaakt bij groote en uitgebreide operaties: eenvoudig, snel en afdoende scheen deze methode ons een groote vooruitgang toe, vooral daar het, door den patiënt gedurende vijf minuten in ligging van TRENDELENBURG te brengen, gelukt is de anaesthetische zône belangrijk naar boven te verplaatsen, zoodat bijna alle buikoperaties ermée kunnen plaats vinden. Tevens waren wij in staat, zoowel theoretisch bij zijn assistent KLAPP als praktisch bij BIER zelf, kennis te maken met de wijze waarop bij hem de hyperaemie als geneesmiddel 2) wordt toegepast. Stuwing met „Stauungsbinden”, droge koppen, droge warmte geneest daar furunkels, zoowel als phlegmonen, gewrichtsetteringingen van acuten en van chronischen aard; incisies zijn onnoodig of

1) In 1903 bijna 100; in 1904 34.

2) BIER, Hyperaemie als Heilmittel 1905.

worden zeer klein gemaakt en alles geneest o. i. beter, vlugger en met behoud van grootere bewegelijkheid in de gewrichten dan op andere wijze.

Overtuigd van het goede dat in deze methode zit, hebben wij ons het benodigde armamentarium aangeschaft om thuis het er ook eens mee te probeeren. Bovenal trof ons de elegance en snelheid, waarmede groote operaties door BIER worden uitgevoerd. Aan een groot aantal fracturen werden ons nieuwe behandelingsmethoden gedemonstreerd. De aseptiek was er uiterst eenvoudig: de handen en den te opereeren patiënt werden 5 minuten met zeepschietwater flink gewasschen, steeds werd met elastieke handschoenen geopereerd, de instrumenten werden droog gebruikt, de wond werd zoo min mogelijk aangeraakt, sublimaat, carbol noch andere antiseptica waren aanwezig. Bij WITZEL zagen wij de aether-narcose volgens de druppel-methode; deze scheen ons zeer doelmatig 1).

FRICTSCH deed ons kennismaken met de hebetomie, die hij voor de praktijk van groot gewicht achtte; hij behandelde de parametritis, prolapsus uteri, bilnaad-ruptuur en -hechting, puerperaalkoorts, gonorrhoe van het vrouwelijk geslachtsorgaan e. d. in zeer duidelijke en geestige voordrachten.

SCHULTZE stelde op boeiende wijze ons een reeks van voor de praktijk belangrijke ruggemerg- en zenuwpatiënten voor, waarvan een groot aantal door ongeval was veroorzaakt.

SAEMISCH toonde aan groote reeksen van patiënten de diagnose en therapie van oogandoeningen.

RIBBERT hield voordrachten over de wijze, waarop tuberkelbacillen in ons lichaam binnendringen en zich daarin verspreiden, en over de nieuwere inzichten omtrent het carcinoom 2), waardoor het bestaan van carcinoom-parasieten hoogst onwaarschijnlijk werd gemaakt.

BINZ behandelde de nieuwste onderzoekingen omtrent de werking van alcohol en toonde zeer ten genoegen van het grootste deel der aanwezigen aan, dat matig gebruik van alcohol van medisch standpunt eer goed dan kwaad te noemen is.

LINIGER liet ons een zeer groot aantal ongevallen-patiënten zien, toonde den eindtoestand en besprak de te geven rente. Op deze zoowel als op de colleges van RUMPF kregen wij den indruk, dat de Deutsche ongevallen-wetgeving een meer ideaal standpunt inneemt dan de onze, en dat simulatie des te minder blijkt voor te komen, naarmate de kennis van den deskundige toeneemt, m. a. w., wij zagen bij patiënten, die, gedurende geruimen tijd van simulatie verdacht, van den een naar den ander waren gestuurd, zóó duidelijk objectieve symptomen van ernstig lijden aangetoond, dat wij overtuigd werden niet met simulanten te doen te hebben.

RUMPF behandelde de gevolgen, die ongevallen op het hart en de groote vaten hebben, een uiterst belangwekkend onderwerp. Hij demonstreerde patiënten, die, schijnbaar gezond en veelal van simulatie verdacht, merkwaardige afwijkingen in de werking van de hartspeer vertoonden, waaruit

---

1) WITZEL, Wie sollen wir narkotisieren? *Munch. med. Wochenschr.* n°. 48. 1902.
WENZEL, Die Narkose und Aseptik an den Abteilungen des Prof. o. WITZEL, Bonn, Georgi.

2) RIBBERT, Die Entstehung des Carcinomes. Bonn, F. COHEN, 1905.

duidelijk bleek, dat een betrekkelijk licht trauma van den borstwand uiterst belangrijke gevolgen voor het nerveuse apparaat van het hart hebben kan. Tevens liet hij verschillende aneurysmata zien door ongevallen ontstaan.

DOUTRELEPONT behandelde pseudo-lupus door lues veroorzaakt, familie-lues, extragenitale primair affecten, dermatitis herpetiformis, lichen ruber, pemphigus foliaceus, ulcus rodens e. a. huidziekten met voorstelling van patiënten aan deze ziekten lijdende. Wij zagen hier de spirochaete pallida, die geregeld in luetische aandoeningen kon worden aangetoond.

Over buitengewoon veel bezoek mochten zich verheugen WESTPHAL, die psychiatrische kliniek, en FOERSTER, die gerechtelijk psychiatrische gevallen voorstelde, daarbij hun rechtszaak en de verschillende „Gutachten” besprak. Deze belangstelling was niet onverdiend: allen waren het er over eens, dat zij nog nooit op zóó duidelijke, praktische en heldere wijze de verschillende psychosen hadden hooren behandelen.

LEO behandelde de ziekten van de maag, wijdde ons in in het chemisch onderzoek van den maaginhoud en gaf menige nuttige therapeutische wenk.

UNGAR behandelde de voeding van den zieken en van den gezonden zuigeling in theorie. Zelfs de luiers met pathologischen en normalen inhoud, die werden vertoond, waren s. v. v. theoretisch, daar zij hoewel van kunstig beschilderd doek gemaakt, buitengewoon natuurgetrouw waren, zoodat ons reukorgaan, waar feitelijk niets te ruiken viel, werd verschalkt.

WENDELSTADT wijdde ons in in de kabbalistische teekenen der „Seitenketten-theorie” van EHRLICH, en LOEB behandelde in uiterst duidelijke voordrachten de enzymen van het bloed, die wellicht ons in staat zullen stellen de diabetes en andere stofwisselingsziekten te genezen en reeds thans van groot belang schijnen voor het goed begrip der stofwisseling.

Ik zie, dat ik reeds meer schreef dan ik van plan was, opgetogen en dankbaar door de herinnering aan het vele, dat wij geestelijk te Bonn genoten. In een volgend schrijven zal ik U mededeelen, welk lichamelijk genot ons door den cursus te beurt viel en tevens eenige inlichtingen, die ik over de Keulsche kwestie heb ingewonnen.

Collegialiter,

t. t.

H. J. M. SCHOOG.

Krommenie.

BEROEPSBELANGEN.

DE VREDESVOORWAARDEN TE REMSCHEID. — Het vredesverdrag bepaalt, dat de behandeling der ziekenfondsleden is opgedragen aan de artsen, thans te Remscheid gevestigd (18 in getal, waaronder de 5 afgetreden vaste artsen) en hen, die later door de ziekenfondscommissie zullen worden toegelaten. Voor ieder lid wordt door het ziekenfonds betaald 6.50 Mk. per jaar, aan de geneeskundige vereeniging, door deze te verdeelen naar de verrichte werkzaamheden; dit bedrag kan worden vervangen door 3.50 Mk. per lid en 8 Mk. per gezin. De recepten staan niet langer onder toezicht van het ziekenfonds en kwakzalvers zijn uitgesloten. Geschillen worden behandeld door een commissie, bestaande uit drie artsen en drie busleden, die tezamen een zevende lid tot voorzitter kiezen, of, als zij het niet kunnen eens worde n,